

Ідентичність як об'єкт наукового дискурсу. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Суспільні науки: сучасні тенденції та фактори розвитку». – Одеса: Видавн. Причорноморського центру досліджень проблем суспільства, 2015р. – С. 109-110

3.2 Методологія та методи соціологічних досліджень

Ідентичність як об'єкт наукового дискурсу

Кісла Ганна Олександрівна, *к.ф.н., професор,
Інститут соціології, психології
та соціальних комунікацій
Національного педагогічного
університету ім. М.Драгоманова*

Актуальність дослідження ідентичності обумовлена в першу чергу практичною потребою врахування досвіду розвитку цього соціального феномену під час соціальних трансформацій. Цивілізаційні перетворення «замовляють» дослідження в першу чергу тих процесів і соціальних феноменів, без вивчення яких складно конструювати стратегію соціальних змін.

«Останніми роками спостерігається справжній вибух інтересу до концепції ідентичності, зауважив Стюарт Хелл, англійський соціолог в 1996 році. Минуло всього кілька років з тих пір, як було зроблено це зауваження, і цей вибух породив небачений шквал думок. Мабуть, ніякої іншої аспект нашого життя не приваблює зараз такої уваги філософів, соціологів і психологів. Справа не в тому, що «дослідження ідентичності» стають сьогодні незалежною і швидко розвинутою галуззю знань, відбувається щось більше, і можна сказати, що «ідентичність» стає призмою, через яку розглядаються, оцінюються і вивчаються багато важливих рис сучасного життя [1, с.36] Це ствердження

З.Баумана дуже добре позиціонується до проблеми дослідження ідентичності в сучасному світі.

Методологічні підходи до дослідження ідентичності, розгляд ідентичності, як об'єкту наукового дискурсу, присутні в основних соціально-гуманітарних школах, які побудували самостійні теорії ідентичності.

Етнометодологічна школа. (И. Хейзинга, Г. Гарфинкель, Х. Сакс).

У рамках досліджень цієї школи індивідуальна ідентичність визначається як самотипізація індивідом самого себе за допомогою співвіднесення з деякими соціальними групами, яка є результатом засвоєння деяких існуючих у суспільстві моделей такої типізації [2, с.132].

Соціологічна феноменологія (А. Шюц, Н. Луман, П. Бергер . Ідентичність визначали одночасно і як якийсь цілісний образ, який індивід становить про самого себе, незмінний у всіх життєвих ситуаціях, в яких усвідомлює себе індивід, і через поняття ідентифікації, тобто співвіднесення себе з деякою соціальною групою. [3, с.68].

Соціальна філософія в розробках ідентичності найбільш симптоматично презентована працями П. Бурдьє. Він пропонував розглядати ідентичність через поняття культурної ідентичності: з якою культурою ототожнює себе людина, за кого він сам себе тримає. Об'єднує людей, насамперед аж ніяк не ідеологія і навіть не стільки релігія, скільки свідомість приналежності до якоїсь культури. Йдеться, скільки про специфічний спосіб життя, особливості ставлення людини до світу, інших людей, самого себе, свого місця у світі, серед інших людей. З точки зору П.Бурдьє, ідентичність - один з ресурсів виникнення і розвитку соціальних систем. В соціології поширена думка, що поняття ідентичності стало широко використовуватися у соціальних науках після робіт Е. Еріксона. Він звернув увагу на особливості проявів ідентичності в умовах суспільних трансформацій. Розглядаючи ідентичність в динаміці, Еріксон показав її взаємозв'язок із соціальною дійсністю і з функціонуванням культури. Ці підходи є важливими для України, тому що є базовим для вирішення державних і етнічних проблем через стратегію побудування «ми-

ідентичностей». Э. Эріксон запропонував структуру ідентичності, яка допомагає створювати стратегію етнонаціонального розвитку суспільства. Це пов'язано з трьома основними рівнями аналізу людської природи: індивідуальним, особистісним і соціальним. На першому, індивідуальному рівні аналізу ідентичність визначається ним як результат усвідомлення людиною власної часової тривалості. З другої, особистісної, точки зору ідентичність визначається як відчуття людиною власної неповторності, унікальності свого життєвого досвіду. У третій, ідентичність визначається Е. Еріксоном як особистісний конструкт, який відображає внутрішню солідарність людини з соціальними, груповими ідеалами і стандартами і тим самим допомагає процесу Я-категоризації [4, с. 94].

Аналіз ідентичності міститься в роботах Ю. Хабермаса. Певним чином спираючись на структуру ідентичності Еріксона, особистісну і соціальну ідентичність він визначає як два виміри, в яких реалізується балансуєча Я-ідентичність: особистісна ідентичність забезпечує зв'язок історії життя людини, соціальна - можливість виконувати вимоги всіх рольових систем, до яких людина приналежить. Принцип етнічної приналежності це легкий і чіткий спосіб вираження щирого почуття групової ідентичності, яка пов'язує всіх «нас», тому що підкреслює нашу відмінність від «них» [5, с. 56].

Такої ж точки зору на особисту ідентичність як соціальний феномен дотримується І. Гофман, представник інтеракціоністського підходу вивчення соціальних явищ. Під ідентичністю він розуміє унікальні ознаки людини і факти його життя, які будуть сприйняті як особистісна ідентичність, якщо відомі партнеру по взаємодії.

Гофман вводить третій вид ідентичності - Я-ідентичність, суб'єктивне відчуття індивідом своєї життєвої ситуації, безперервності і своєрідності.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Електронний ресурс: <http://www.tovievich.ru/book/print/155.htm>
2. Ионин, Л. Социология как non-fiction. О развитии этнометодологии // Социологический журнал. — № 1-2. — 2006.

3. Феноменология. Западная социология. Исторические этапы, основные школы и направления развития (XIX–XX вв.): Под. ред. Плахова В. СПб.: Издательство РГПУ им. А. И. Герцена, 2000. С. 211.
4. Эриксон М. Развитие представлений о понятии «социальная идентичность»: Электронный ресурс: <http://www.psychlist.net/hrestomati/00030.htm>
5. Хабермас Ю. Европейское национальное государство: его достижения и пределы. О прошлом и будущем суверенитета и гражданства // Нации и национализм / Ю. Хабермас. – М., 2007. - 374с.